

ТАҚРИЗИ МУҚАРРИЗИ РАСМӢ

ба диссертатсияи Маҳмадова Фарзона Абдурахмоновна дар мавзун «Музокироти сиёсӣ ва хусусиятҳои бевоситаи он дар ҳалли низоъҳои минтақавӣ (таҷрибаи кишварҳои Осиёи Марказӣ)» барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои сиёсӣ аз рӯйи ихтисоси 5.6.4.

Проблемаҳои сиёсии муносибатҳои байналмилалӣ, инкишофи глобалӣ ва минтақавӣ. –Душанбе, 2026. – 198 с.

Мутобиқати мавзӯ ва муҳтавои диссертатсия ба шиносномаи ихтисоси илмӣ. Таҳқиқоти диссертатсионии Маҳмадова Ф.А. дар доираи ихтисоси 5.6.4. Проблемаҳои сиёсии муносибатҳои байналмилалӣ, инкишофи глобалӣ ва минтақавӣ иҷро гардидааст. Мутобиқати диссертатсия ба ихтисоси интихобшуда бо як қатор далелҳои муҳим асоснок карда мешавад.

Якум, мавзӯи таҳқиқот бевосита ба масъалаҳои муносибатҳои байналмилалӣ, аз ҷумла созукорҳои (механизмҳои) танзими низоъҳо, дипломатия, музокироти сиёсӣ ва равандҳои ҳамгироии минтақавӣ дахл дорад. Ин масъалаҳо аз самтҳои калидии ихтисоси мазкур маҳсуб меёбанд.

Дуюм, дар диссертатсия масъалаҳои марбут ба амнияти минтақавӣ, ҳамкориҳои байнидавлатӣ, роҳҳои мусолимотомези ҳалли ихтилофҳо ва нақши ниҳодҳои (институтҳои) сиёсӣ дар раванди музокирот баррасӣ шудаанд, ки онҳо низ ба шиносномаи ихтисоси 5.6.4. пурра мутобиқат доранд.

Сеюм, натиҷаҳои таҳқиқот метавонанд барои рушди назарияи муносибатҳои байналмилалӣ ва амалияи дипломатӣ истифода шаванд, ки ин низ яке аз нишондиҳандаҳои асосии мутобиқати диссертатсия ба ихтисоси илмӣ мебошад.

Чорум, сохтори мантиқии диссертатсия, пайдарпайии баёни масъалаҳо ва мувофиқати онҳо ба талаботи илми сиёсӣ нишон медиҳанд, ки таҳқиқот дар доираи равишҳои муосири илмӣ анҷом дода шудааст. Муаллиф тавонистааст робитаи миёни ҷанбаҳои назариявӣ ва амалӣ, инчунин байни равандҳои глобалӣ ва хусусиятҳои минтақавиро ба таври асоснок нишон диҳад.

Бо дарназардошти гуфтаҳои боло, метавон хулоса намуд, ки кори илмӣ довталаб пурра ба талаботи ихтисоси пешниҳодшуда ҷавобгӯ мебошад.

Мубрамии мавзӯи таҳқиқ. Мубрамияти мавзӯи таҳқиқот бо равандҳои печидаву мураккаби сиёсиву геополитикии ҷаҳони муосир алоқаманд мебошад. Дар даҳсолаҳои охир шиддат гирифтани низоъҳои минтақавӣ, афзоиши рақобатҳои геополитикӣ ва ноустувории муҳити байналмилалӣ зарурати истифодаи усулҳои самараноки ҳалли мусолимотомези низоъҳоро ба миён овардааст.

Дар ин замина музокироти сиёсӣ ҳамчун яке аз воситаҳои муҳимми дипломатия аҳамияти махсус пайдо менамояд. Таҷрибаи ҷаҳонӣ нишон

медихад, ки маҳз тавассути музокироти созанда метавон аз шиддат гирифтани низоъҳо пешгирӣ намуд ва заминаи сулҳу суботро фароҳам овард.

Барои кишварҳои Осиёи Марказӣ масъалаи мазкур боз ҳам муҳимтар аст. Пас аз ба даст овардани истиқлоли давлатӣ дар минтақа як қатор мушкилоти сиёсӣ ва иқтисодӣ, аз ҷумла дар арсаҳои масъалаҳои сарҳадӣ, тақсимои захираҳои об, муносибатҳои байнидавлатӣ ва масъалаҳои амниятӣ, ба миён омаданд. Ин омилҳо, дар навбати худ, боиси ба вучуд омадани низоъҳои гуногун гардиданд.

Дар чунин шароит истифодаи самараноки музокироти сиёсӣ ҳамчун созукори (механизми) асосии танзими низоъҳо аҳамияти стратегӣ дорад. Маҳз ҳамин ҷанба аҳамияти таҳқиқоти анҷомдодаи Маҳмадова Ф.А.-ро боз ҳам ба сӯйи боло мекашонад.

Ғайр аз ин, дар шароити ҷаҳонишавӣ ва таъсири омилҳои беруна, аз ҷумла таҳримҳои иқтисодӣ, бухронҳои сиёсӣ ва амниятӣ, зарурати таҳқиқи илмӣ масъалаҳои музокирот ва дипломатия боз ҳам бештар мегардад. Ҳамзамон бояд таъкид кард, ки музокироти сиёсӣ на танҳо воситаи ҳалли низоъҳо, балки созукори (механизми) пешгирии онҳо низ ба ҳисоб меравад. Пешбурди сиёсати муколама, таҳкими эътимоди байнидавлатӣ ва рушди фарҳанги музокирот метавонад ба коҳиш ёфтани шиддати муносибатҳои байналмилалӣ мусоидат намояд. Бо назардошти ҳамаи ин, метавон гуфт, ки мавзӯи интихобнамудаи доктараб дорои аҳамияти баланди илмӣ ва амалӣ буда, ба талаботи замони муосир дархур мебошад.

Муаллиф дараҷаи таҳқиқи мавзӯро ба таври муфассал таҳлил намуда, саҳми муҳаққиқони гуногунро равшану возеҳ нишон додааст. Таҳлил нишон медиҳад, ки масъалаҳои умумӣ низоъшиносӣ ва музокироти сиёсӣ дар қорҳои олимони ғарбӣ ва россиягӣ ба таври васеъ баррасӣ шудаанд. Ҳамзамон дар илми ватанӣ низ баъзе ҷанбаҳои алоҳидаи масъала мавриди омӯзиш қарор гирифтаанд. Аммо таҳқиқи комплекси нақши музокироти сиёсӣ дар ҳалли низоъҳои минтақавӣ дар мисоли кишварҳои Осиёи Марказӣ то ҳол ба таври кофӣ анҷом наёфтааст.

Илова бар ин, таҳлил нишон медиҳад, ки дар бисёр қорҳои илмӣ бештар ба ҷанбаҳои назариявӣ низоъшиносӣ таваҷҷуҳ зоҳир гардида, масъалаҳои амалӣ ва таҷрибавӣ музокирот, бахусус дар сатҳи минтақавӣ, камтар мавриди омӯзиш қарор гирифтаанд. Маҳз ҳамин ҳолигӣ аз ҷониби муаллиф то андозае пур карда шудааст. Маҳз ҳамин ҳолат зарурати анҷом додани таҳқиқоти мазкурро асоснок менамояд ва аҳамияти онро афзун мегардонад.

Дараҷаи навгонии натиҷаҳо дар диссертатсия ва нуктаҳои илмие, ки ба ҳимоя пешниҳод мешаванд. Диссертатсияи мазкур дорои як қатор навгонҳои муҳими илмӣ мебошад. Муаллиф тавонистааст равишҳои муосири назариявӣ методологии омӯзиши музокироти сиёсиро бо воқеияти

минтақа мутобиқ намояд. Аз ҷумла, дар таҳқиқот: моҳияти музокироти сиёсӣ ҳамчун шакли махсуси танзими низоъҳо амиқтар муайян карда шудааст; хусусиятҳои бевоситаи музокироти сиёсӣ дар шароити кишварҳои Осиёи Марказӣ ошкор гардидаанд; нақши омили инсонӣ дар раванди музокирот мавриди таҳлил қарор дода шудааст; дурнамои истифодаи музокироти сиёсӣ барои пешгирии низоъҳои эҳтимоли пешниҳоду ироа гардидааст. Навгонии муҳимми дигар дар он зоҳир мегардад, ки муаллиф кӯшиш кардааст таҷрибаи минтақаро дар заминаи назарияҳои классикӣ ва муосири муносибатҳои байналмилалӣ таҳлил намояд.

Инчунин дар диссертатсия масъалаи нақши роҳбарияти сиёсӣ дар раванди музокирот ба таври ҷудогона баррасӣ гардида, аҳамияти он дар таъмини натиҷаҳои мусбат нишон дода шудааст. Муаллиф, бо истифода аз мисолҳои мушаххас, нишон медиҳад, ки иродаи сиёсӣ ва қобилияти гуфтушунид метавонад ба тағйири қараёни низоъҳо таъсири мусбат расонад. Дар маҷмӯъ, натиҷаҳои бадастомада дорои навгонии илмӣ буда, барои рушди минбаъдаи таҳқиқот дар ин самт заминаи мусоид фароҳам меоваранд.

Асоснокӣ ва эътимоднокии хулосаю тавсияҳои дар диссертатсия ифодаёфта. Эътимоднокии натиҷаҳои таҳқиқот бо истифодаи васеи сарчашмаҳои илмӣ, санадҳои расмӣ ва усулҳои муосири таҳлил таъмин гардидааст. Муаллиф аз усулҳои таҳлили системавӣ, муқоисавӣ, мантиқӣ ва функционалӣ самаранок истифода бурдааст.

Пайдарпайии мантиқии таҳқиқот, мутобиқати методҳо ба мақсад ва вазифаҳои гузошташуда, инчунин истифодаи маводи ғуногунҷанбаи эмпирӣ аз сатҳи баланди таҳқиқот шаҳодат медиҳанд.

Ғайр аз ин, истифодаи равиши байнисоҳавӣ (сиёсатшиносӣ, низоъшиносӣ ва муносибатҳои байналмилалӣ) имкон додааст, ки масъала ба таври фарогир ва амиқ баррасӣ гардад. Хулосаҳо ва тавсияҳои пешниҳодшуда бо далелҳои илмӣ асоснок гардида, эътимоднокии онҳо шубҳаовар нест.

Ҳаҷм ва сохтори диссертатсия. Диссертатсияи Маҳмадова Ф.А. дар ҳаҷми 198 саҳифаи матни компютерӣ таҳия гардида, аз номгӯи ихтисораҳо, муқаддима, тавсифи умумии таҳқиқот, се боб, ҳафт зербоб, хулоса ва рӯйхати адабиёти истифодашуда иборат мебошад. Дар боби якуми диссертатсия, ки аз ду зербоб иборат мебошад, ҷанбаҳои назариявӣ ва методологии таҳқиқи масъалаи музокироти сиёсӣ ва хусусиятҳои он таҳлилу баррасӣ гардидаанд. Дар боби дуюми диссертатсия, ки аз се зербоб иборат мебошад, мақоми музокироти сиёсӣ дар раванди танзими низоъҳои маҳаллӣ дар Осиёи Марказӣ ва дурнамои татбиқи он таҳқиқ гардидааст. Дар боби сеюми диссертатсия, ки аз ду зербоб иборат мебошад, нақши омили инсонӣ дар раванди музокироти сиёсӣ мавриди омӯзиш қарор дода шудааст.

Аҳамияти илмӣ, амалӣ, иқтисодӣ ва иҷтимоии диссертатсия. Натиҷаҳои диссертатсия дорои аҳамияти назарраси илмӣ мебошанд, зеро онҳо ба рушди назарияи муносибатҳои байналмилалӣ ва низоъшиносӣ саҳми арзанда мегузоранд.

Аз ҷиҳати амалӣ тавсияҳои пешниҳодшуда метавонанд дар фаъолияти мақомоти давлатӣ, сохторҳои дипломатӣ ва созмонҳои байналмилалӣ истифода шаванд. Онҳо инчунин метавонанд барои таҳияи стратегияҳои сиёсӣ ва барномаҳои ҳамкорӣҳои минтақавӣ муфид бошанд.

Аҳамияти иҷтимоии таҳқиқот дар он зоҳир мегардад, ки татбиқи натиҷаҳои он метавонад ба таҳкими суботи сиёсӣ, рушди фарҳанги муколама ва пешгирии низоъҳо мусоидат намояд.

Аз ҷиҳати иқтисодӣ таъмини суботу амният заминаи рушди устувори иқтисодиро фароҳам меоварад, ки ин низ аҳамияти таҳқиқотро боз ҳам баланд мегардонад. Илова бар ин, коҳиш додани хавфи низоъҳо метавонад ба ҷалби сармоягузорӣ ва рушди ҳамкорӣҳои иқтисодии минтақавӣ мусоидат намояд.

Наشري натиҷаҳои диссертатсия. Натиҷаҳои асосии таҳқиқот дар 11 мақолаи илмӣ, ки дар маҷаллаҳои тақризшавандаи илмӣ нашр шудаанд, инъикос ёфтаанд. Ҳамчунин онҳо дар конференсияҳои илмӣ ҷумҳуриявӣ пешниҳод гардидаанд, ки ин аз санҷиш ва муҳокимаи илмӣ натиҷаҳо шаҳодат медиҳад. Ин ҳолат нишон медиҳад, ки натиҷаҳои таҳқиқот аз ҷониби ҷомеаи илмӣ пазируфта шуда, аҳамияти амалӣ ва назариявии онҳо эътироф гардидааст.

Мутобиқати барасмиятдарории диссертатсия ба талаботи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон. Диссертатсияи довталаби дараҷаи илмӣ бо риояи муқаррароти Дастурамал оид ба тартиби барасмиятдарории диссертатсия, автореферати диссертатсия ва дигар маводди илмӣ, ки бо қарори Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 27 декабри соли 2024, №493 тасдиқ гардидааст, ба расмият дароварда шудааст.

Автореферат, ки аз диссертатсия бармеояд, ба талаботи Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30.06.2021, №267 (бо тағйири иловаҳо бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 26.06.2023, №295) тасдиқ шудааст, ҷавобгӯ мебошад.

Эродҳо нисбат ба мазмуну муҳтавои диссертатсия. Дар баробари дастовардҳои назаррас, дар таҳқиқот баъзе норасоӣҳо низ ба мушоҳида мерасанд:

1. Довталаб метавонист, ки таҳлили муқоисавии таҷрибаи кишварҳои берун аз минтақаи Осиёи Марказиро васеътар пешниҳод намояд.

2. Баъзе ҷанбаҳои амалӣ, аз ҷумла созукорҳои (механизмҳои) татбиқи музокирот дар ҳолатҳои бухронӣ, ба таври муфассалтар баррасӣ нашудаанд.

3. Истифодаи адабиёти илмӣ хориҷии муосир метавонад бештар бошад.
4. Дар баъзе мавридҳо такроршавии андешаҳо ба назар мерасад.
5. Баъзе пешниҳодҳои амалии муаллиф мебоист бо мисолҳои мушаххастар тақвият дода мешуд.

Бо вучуди ин, эродҳои зикршуда танҳо хусусияти тавсиявӣ дошта, ба арзиши умумии илмӣ диссертатсия таъсири ҷиддӣ намерасонанд.

Хулосаи умумӣ. Ҳамин тариқ, диссертатсияи Маҳмадова Фарзона Абдурахмоновна дар мавзӯи «Музокироти сиёсӣ ва хусусиятҳои бевоситаи он дар ҳалли низоъҳои минтақавӣ (таҷрибаи кишварҳои Осиёи Марказӣ)» барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои сиёсӣ аз рӯйи ихтисоси 5.6.4. Проблемаҳои сиёсии муносибатҳои байналмилалӣ, инкишофи глобалӣ ва минтақавӣ ба талаботи бандҳои 31 ва 33-и Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30.06.2021, №267 (бо тағйири иловаҳо бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 26.06.2023, №295) тасдиқ шудааст, ҷавобгу мебошад ва муаллифи он сазовори дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои сиёсӣ аст.

Муқарризи расмӣ,

доктори илмҳои таърих,

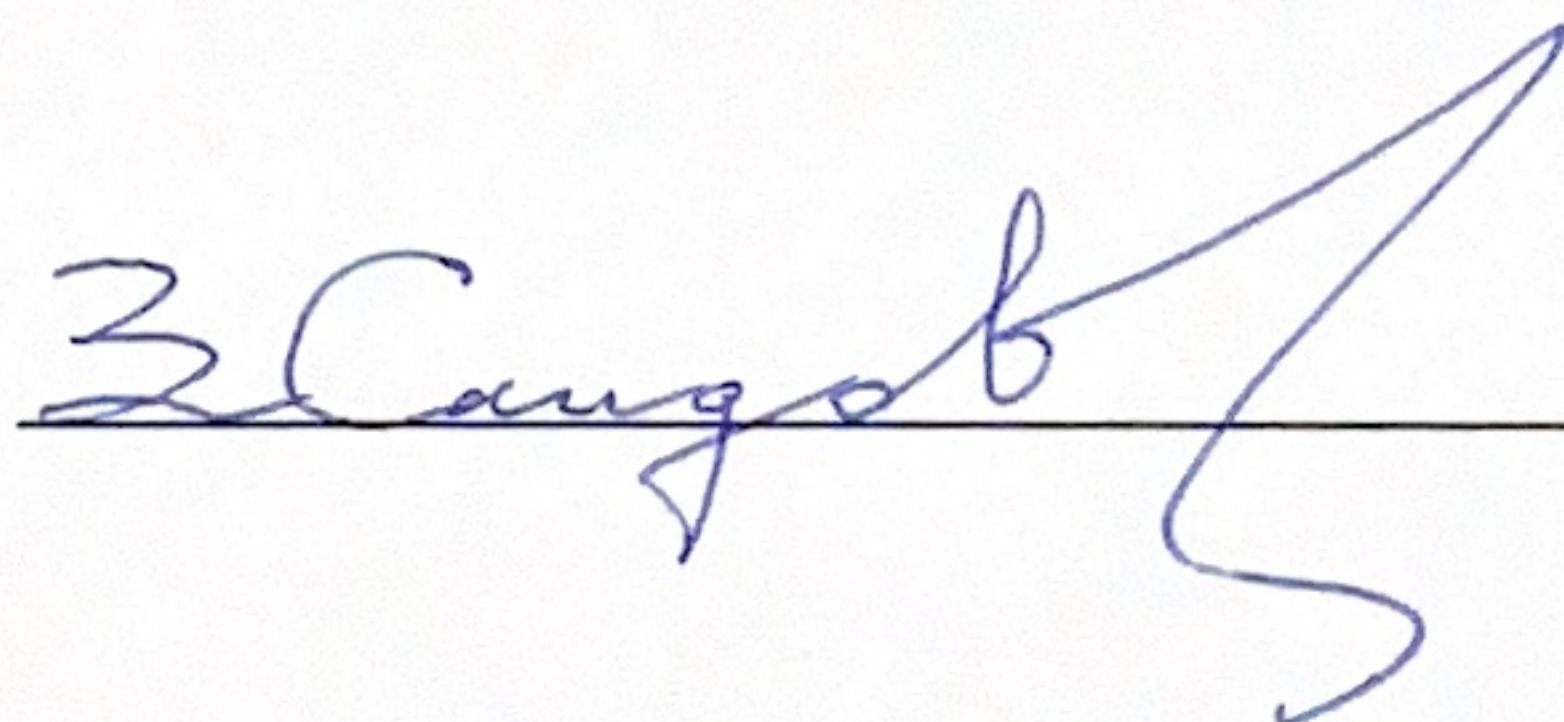
мудирӣ шуъбаи Иттиҳоди

Давлатҳои Мустақили Институти омӯзиши

масъалаҳои давлатҳои Осиё ва Аврупои

Академияи миллии илмҳои Тоҷикистон

Сайидзода Зафар Шералӣ

Имзои Сайидзода З.Ш.-ро тасдиқ мекунам.

Нозири кадрҳои Институти омӯзиши масъалаҳои давлатҳои Осиё ва Аврупои АМИТ

Исмаилова У.Я.

“25” 05 соли 2026

Суроға: 734025, ш. Душанбе,
ҳиёбони Рӯдакӣ 33;

Тел.: (+992) 902-88-88-16;

E-mail: zafarsaidov61@gmail.com